

MARC 21 ve ANGLO AMERİKAN KATALOGLAMA KURALLARI 2'yi KULLANARAK İNTERNET KAYNAKLARININ KATALOGLANMASI:

Anglo Amerikan Kataloqlama Kuralları ve Marc 21'e göre özel materyal türlerindeki internet kaynaklarının kataloglanması basılı kaynaklardan farklıdır. Basılı bir materyalin kaydı ile aynı materyalin elektronik versiyonu arasında bibliyografik elementler ve Marc alanları ayırılır.

Unutulmamalıdır ki ulusal veritabanlarına giriş için bu materyallerin kataloglanması ulusal ve uluslararası standartlara göre olmalıdır. Yerel nedenlerle terminoloji, tanımlama, notlar ve diğerleri yerel uygulamayı yansıtmak amacıyla değiştirilebilir.

İnternet kaynaklarının kataloglanması neden gereklidir?

Bu kaynakların bibliyografik kayıtları ve online kataloglarda erişebilir olması için bazı kurumlardan talep gelmektedir. Neden?

1. İnternet'den erişilebilir nitelikte pek çok değerli bilgi vardır.
2. Erişilebilir olması için bu kaynakların organize olması gerekmektedir.
3. Erişilebilir çevrimiçi kataloglarda kayıt yaratmak için mevcut kütüphane tekniklerinin ve uygun prosedürlerin kullanılması bu kaynaklara erişim için en etkili yöntemdir.

Kaynaklara erişim için bibliyografik bilgi bilgisayar ortamına aktarılırken, makinaca anlaşılabilir kılmak amacıyla bazı kodlamalar kullanılır. Nedir bunlar?

MARC (Machine-Readable Cataloging): Makinaca okunabilir kataloglama, bibliyografik bilginin sisteme belli kodlara göre girişi. Bilgi kaynaklarına ulaşılabilirliği sağlamak amacıyla tanımlayıcı kataloglama kuralları, sınıflama sistemleri, konu başlıkları, kavram dizinleri üretilmiştir. Bilgisayar kullanımından sonra ulusal ve uluslararası düzeyde bibliyografik kayıtların bilgisayar ortamında oluşum ve değişimi için geliştirilmiş bir standart olan Marc ortaya çıkmıştır. Neleri kapsar?

*Alanlar (field) 100, 245, 300, 440, 500....856 vb.

*Alt alanlar (subfield) |a, |b, |c, |x, |u, vb.

*Göstergeler (indicators) 100 1, 245 10, 500 0, 650 0

MARC TAG ALANLARI

0XX Kontrol alanları

006 Kayıt türü ("m" bilgisayar dosyası (computer file))

007 Fiziksel tanımlama sabit alanı (Bilgisayar dosyaları için)

008 Sabit uzunluktaki bilgi alanı

020 Uluslararası Standart Kitap Numarası

022 Uluslararası Standart Dergi Numarası

040 Kataloglama kaynağı

041 Dil kodu

050 Kongre Kütüphanesi konu numarası

060 Ulusal Tıp Kütüphanesi konu numarası

099 Yerel konu numarası

1XX Temel giriş

100 Temel giriş-Kişi adı

110 Temel giriş-Kurum adı

111 Temel giriş-Toplantı adı

2XX Başlık, edisyon, basım bilgileri

210 Kısaltılmış anahtar başlık

245 Başlık

246 Farklı başlık girişleri
250 Basım kaydı
256 Bilgisayar dosya karakteristiği
260 Baskı alanı (Yayın yeri, yayınlayan, yayın tarihi)
3XX Fiziksel tanımlama
310 Yayın çıkış aralığı (Yıllık, altı aylık, aylık, haftalık vb.)
362 Yayının ilk çıkış tarihi
4XX Seri kaydı
5XX Notlar
505 İçindekiler kaydı
506 Ulaşım üzerine sınırlamalar
516 Bilgisayar dosya türü veya veri hakkında not.
520 Özet.
530 Ulaşılabilir diğer ek fiziksel form notu
538 Sistem detayları hakkında not
546 Dil notu
6XX Konu başlıkları
600 Kişi adına göre
610 Kurum adı
611 Toplantı adı
651 Coğrafik isme göre konu başlığı
690 Yerel uygulamalar için kullanılan konu başlığı
7XX Ek girişler
700 Kişi adına göre ek giriş
710 Kurum adı
776 Ek fiziksel form girişi
8XX Seri ek girişleri, holdings vb.
856 Elektronik adres ve elektronik kaynağa ulaşım
9XX Yerel olarak tanımlanan alanlar

<http://www.loc.gov/marc/>

Basılı bir kitap için Marc kaydı

008 s1997 ohu b 000 0 eng d
020 |a1556532369
040 |aOCC|cOCC|dWAU
050 4 |aZ695.24|b.C38 1997
245 00|aCataloging Internet resources :|ba manual and practical guide /|cNancy
B. Olson, editor.
250 |a2nd ed.
260 |aDublin, Ohio :|bOCLC Online Computer Library Center,|cc1997.
300 |aviii, 55 p. ;|c28 cm.
504 |aIncludes bibliographical references (p. 55)
530 |aAlso available electronically via Internet.
650 0 |aCataloging of computer network resources|xHandbooks, manuals, etc.
700 1 |aOlson, Nancy B.
710 2 |aOCLC.
856 7 |uhttp://www.purl.org/oclc/cataloging-internet

Aynı kitabın elektronik versiyonu :

006 m d
007 cr cn
008 s1997 ohu sb eng d
020 |z1556531893
040 |aUOK|cUOK|dOCL|dUOK
050 |aZ695.24|b.C38 1997
24500 |aCataloging internet resources|h[**electronic resource**] :|ba manual and
practical guide /|cNancy B. Olson, editor.
250 |a2nd ed.
256 |aComputer document. [veya "Electronic data"olabilirdi]
260 |aDublin, OH :|bOCLC Online Computer Library Center,|cc1997.
538 |aMode of access: World Wide Web
500 |aTitle from title screen.
530 |aAlso available in printed form.
530 |aAlso available as an FTP file:
ftp.rsch.oclc.org/pub/internet&5Fcataloging%5Fproject/Manual.
500 |aDescription based on content as of June 21, 2001.
650 0 |aCataloging of computer network resources|xHandbooks, manuals, etc.
700 1 |aOlson, Nancy B.
710 2 |aOCLC.
856 40|uhttp://www.purl.org/oclc/cataloging-internet|2http.

Bir kitabın basılı ve elektronik kaydı arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Aynı:

1. 008 Sabit alan (item kod formunun dışında)
2. 245 Başlık ve sorumluluk alanı (|h dışında)
3. 250 Baskı kaydı
4. 260 Yayınlayan bilgisi
5. 500 Bibliyografik reference not
6. 650 Konu başlıkları

Farklı:

1. 008 item kod formu (form of item code): "s" bu kitabın elektronik olduğunu gösterir.
2. 006 Kontrol alanı (control field): Monografik veya cartografik materyaller 006 alanına ihtiyaç duymaz. "m" :Kayıt türü = bilgisayar dosyası'nı, "d" :bilgisayar dosya türü =doküman'ı simgeler.
3. 007 Kontrol alanı (control field) : Elektronik kaynağın fiziksel karakteristiği için "c" = bilgisayar dosyası, "r" = uzaktan erişim, "e" = renk'i belirtmek için kullanılır, "n" = [fiziki boyut] kullanılmıyor.
4. 245 |h dan sonra gelen köşeli parantez içinde genel materyal tanımlayıcısı (General Material Designation GMD) :[computer file] olarak gösterilir.
5. 256 Bilgisayar dosyası karakteristiği (computer file characteristics) : Elektronik kaynağın karakteristiğini veya içeriğini belirtmek için "computer document" ifadesi kullanılır.
6. 300 Fiziksel tanımlama alanı (physical description) :Internet kaynaklarının kaydında kullanılmıyor.
7. 538 Ulaşım tarzı (mode of access) : örnekde "world wide web" olarak verilmiş.

8. 500 not alanı: Katalogcunun başlığı nerden aldığına, kaynağına ilişkin not (source of title proper note) : “title from title screen” olarak ifade edilmiş.
9. 856 Elektronik adres ve ulaşım (electronic location and access) : İnternet üzerindeki kaynağına ulaşım için ihtiyaç duyulan elektronik adresi içerir. Web kaynakları için bu URL (Uniform Resource Locator) adresi altalan |u dan sonra verilir. Web tabanlı online kataloglarda URL adresi aktif “hotlink” olabilir ve İnternet üzerindeki kaynağına direkt olarak bağlanabilirsiniz.

World Wide Web Online Service için Marc kaydı:

008 m19949999ohu j eng_d
007 cr_mn
050 |aZ674.82.H15|bO1317
110 2 |aOCLC
245 10 |aOCLC|h[computer file] :|bOnline Computer Library Center, Inc.
246 30 |aOCLC Online Computer Library Center, Inc.
256 |aComputer **online service**.
260 |aDublin, Ohio :|bOCLC,|c1994-
500 |aTitle from home page title display (**viewed Nov.23, 1998**)
538 |aMode of access: via Internet World Wide Web
546 |aAlso has Chinese, French, German, Portuguese, and Spanish content.
610 20 |aOCLC|xInformation services.
650 0 |aLibraries|zUnited States|xInformation services.
650 0 |aLibrary resources|xUnited States|xInformation services.
856 40 |uhttp://www.oclc.org/

Online Web Service kayıtları ile elektronik text arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Aynı:

1. 007 Kontrol alanı
2. 245 |h Genel Materyal Tanımlayıcı
3. 256 Bilgisayar dosya karakteristiği
4. 538 Ulaşım tarzı
5. 500 Başlığın kaynağına ilişkin not
6. 856 Elektronik adres ve ulaşım

Farklı:

1. Kaynak tür kodu “m” :Bu kaydın bir interaktif online servis olduğunu gösterir.
2. 008 sabit alan elementleri kitapların yerine bilgisayar dosyalarında “j” = Bilgisayar dosya tür kodu olarak online sistem veya servisler için kullanılır.
3. 006 Kontrol alanı kullanılmıyor.Bu kaydın elektronik kaynak olduğunu gösteren “m” kaynak tür kodu olarak daha önce kullanıldığı için gerek görülüyor.
4. 256 bilgisayar dosya karakteristik tanımlayıcısı “computer document” yerine “computer online service” olarak değişiyor.
5. 260 |cYayın tarihi açık bırakılıyor. 1994- bu online servisin Web’de 1994 tarihinde başladığını ve gelecekte bilinmeyen bir tarihe doğru devam ettiğini gösterir.
6. Çoklu, bilinmeyen açık tarihler 008 sabit alanında da gösteriliyor.9999 bilinmeyen sonlu tarih için kullanılıyor.

7. 500 Temel not alanında kataloglama esnasında Web sayfasının görüldüğü tarih belirtiliyor. Bu alan başlığın alındığı kaynağı gösteren not alanıyla birlikte de verilebilir. Title from home page title display (viewed Nov.23, 1998) gibi.

İnternet kaynaklarının kataloglanması basılı kaynakların kataloglanmasından nasıl farklıdır?

1. Genel materyal tanımlayıcısı (general material designation), başlıktan hemen sonra 245 |h “[computer file]” her zaman kullanılıyor.
2. 246 alanında farklı başlık girişlerine (varying forms of title) ihtiyaç duyulabilir.
3. 256 bilgisayar dosyası karakteristik tanımlayıcısı (computer file characteristics designation) her zaman olmalı.
4. 300 fiziksel tanımlama (physical description) alanı olmamalı.
5. 538 ulaşım tarza (mode of access note) her zaman olmalı.
6. 500 not alanında başlığın kaynağı (source of title proper note) her zaman olmalı.
7. 520 Katalogcunun hazırladığı kısa bir özet (summary) yeralabilir.
8. 856 Elektronik adres ve ulaşım (electronic location and access) her zaman olmalı.

Tüm internet kaynaklarında bilgisayar dosyası için “m” kayıt tür kodu kullanılmaz.

Bilgisayar dosyası için kayıt tür kodu (type of record code) “m” elektronik kaynakların dört özel katagorisi ile sınırlandırılmıştır.

- ❖ Bilgisayar yazılımı (programlar, oyunlar, fontları da kapsıyor)
- ❖ Sayısal veri (bir veritabanı içinde yer alan nüfus sayımı veya anket verileri)
- ❖ Bilgisayar destekli multimedia [2 veya daha fazla aracın kombinasyonu; ses, video, görüntü, animasyon, vb. Örn: Grolier Multimedia Encyclopedia Online (online ansiklopedi)]
- ❖ Çevrimiçi sistemler veya servisler (Örn: California Digital Library, FTP siteleri, elektronik bültenler, tartışma listeleri, haberler ve hava raporları, World Wide Web sitelerinde sistem tabanlı kullanım)

İnternet kaynaklarında kayıt tür kodu “a” dil materyallerine yönelik kullanım

- ❖ Aktif linki olan metinler; örn: Preservation of Library & Archival Materials : A manual.
- ❖ Elektronik dergiler (tarama yazılımları ile); örn: Journal of Buddhist Ethics.
- ❖ Web portal sayfaları, diğer kaynaklar için metinsel linkleri de içeren; örn: Cataloger’s Reference Self.
- ❖ Online bibliographic veritabanları; örn: Library of Congress Online Catalog.
- ❖ Sayısal veri, bilgisayar tarafından işlenmemiş, cetvel halinde düzenlenmiş form şeklinde sunulan; örn: County and City Data. Book: Top City Rankings.

Bilgisayar dosyası tür kodlarının listesi:

- a- Numeric data
- b- Computer program
- c- Representational
- d- Document
- e- Bibliographic data
- f- Font
- g- Game
- h- Sound
- i- Interactive multimedia
- j- Online system or service
- m- Combination

u- Unknown

z- Other

Code “e” elektronik kaynağın bibliyografik alıntılar, bilgiler içerdiğini gösterir. Bu kütüphane kataloglarını veya citation database’leri kapsamaktadır. Bunda amaç online sistem veya servis olduğunu tanımlamaktan ziyade bibliyografik veri veya veritabanının içeriğini tanımlamaktır.

Code “j” kaydın online sistem veya servis olduğunu tanımlar. Online sistem veya servis sistem tabanlı etkin kullanımı destekler. Örn:

- ❖ Online kütüphane sistemleri (çeşitli veritabanlarının da kapsamakta)
- ❖ FTP siteleri
- ❖ Elektronik bültenler
- ❖ Network bilgi merkezleri
- ❖ Kampüs içi bilgi sistemleri

Sorumluluk alanı (Statement of Responsibility):

Açıklamalar web sayfasının, ekranın altında görünür. Fakat bu açıklamalar başlığın bir kısmı ve sorumlu kişi olarak alınmaz. Örn:

245 00 |aUniversity Archives and Record Center, University of Louisville|h[computer file]

245 00 |aUniversity Archives and Record Center|h[computer file] :|bUniversity of Louisville

Sorumlu kişi olarak alınmamalı:

245 00 |a University Archives and Record Center|h[computer file] :|bUniversity of Louisville
/|ccreated and maintained by Mary Margaret Bell.

Genel Materyal Tanımlayıcısı (General Material Designation) 245 |h:

GMD, başlığı takiben köşeli parantez içinde “computer file” olarak verilir. Fakat bazı kullanıcılar bu GMD’den memnun kalmamakla birlikte bunun yerini alacak bir terim üzerinde uluslararası bir anlaşmada yoktur. Yerel uygulamalar için bir kullanıcı farklı bir terminoloji tercih edebilir. “electronic serial” gibi.

245 00 ESAIM :|bControl, optimisation and calculus of variations|h[compute file]

Baskı kaydı (Edition statement) 250 :

Internet kaynaklarında değişmeyen baskı kayıtları alınabilir. Internet kaynaklarının sık sık güncelleştirildiği durumlarda bu kısım gözardı edilmeli ve bunun yerine uygun bir not verilebilir. Örn:

500 |aFrequently updated; Last update: 18/12/99.

Eğer baskı kaydı kaynak üzerinde görünüyorsa “First edition” gibi o zaman kurallara göre belirtilmesi gerekmektedir.

250 |a1st ed.

Dosya Karakteristiği (File Characteristics) 256 :

Uzaktan erişimli dosyalar için dosya karakteristiğinin bu kısmına gereksinim duyulmakta ve bibliyografik kayıtlar, Internet materyalleri için bu bilgiyi mutlaka taşımalıdır.

ISBD(ER) elektronik kaynakların kataloglanmasında kullanım için bir tanımlamalar listesine sahiptir. Bu terimler “computer data”, “computer program” ve “computer data and program” olmakla birlikte bunlarda kendi içlerinde altalanlara ayrılmaktadır.

Computer data

Computer numeric data

Computer census data

Computer survey data

Computer text data

Computer bibliographic database

Computer journals

Computer newsletters

Computer documents

Computer image data
Computer representational data
 Computer maps data
 Computer music data
Computer sound data
Computer font data

Computer programs

Computer utility programs
Computer application programs
 Computer CAD programs
 Computer database programs
 Computer spreadsheet programs
 Computer word processor programs
 Computer desktop publishing programs
 Computer games
Computer sytem programs
 Computer operating system programs
 Computer programming languages
 Computer retrieval programs

Computer data and programs

Computer interactive multimedia
Computer online services (bulletin boards, discussion groups/lists, collections of online)

ISBD (ER) :

International Standard Bibliographic Description for Computer Files ISBD (CF):

Bilgisayar Dosyaları için Uluslararası Standart Bibliyografik Tanımlama 1994 yılı başlarından itibaren yeni adıyla Elektronik Kaynaklar için Uluslararası Standart Bibliyografik Tanımlama olarak adlandırılmıştır.

ISBD (ER) bibliyografik tanımlamanın içeriğini standartlaştırmak üzere 1969 yılında Copenhagen’da IFLA’nın Kataloqlama Komitesi tarafından organize edilen kataloqlama uzmanlarının uluslararası toplantısında bir çözüm olarak ortaya çıktı.

Monografik yayınlar için ISBD(M) ISBD’lerin ilkiydi. ISBD(M)’in ilk texti 1971’de yayınlandı. 1973’de bu text ulusal bibliyografyalardan biri olarak kabul edildi. Orijinali İngilizce textin diğer birkaç dile çevirisiyle birlikte, tarif için ulusal kurallar Kataloqlama Komitesi tarafından yapıldı. Interactive multimedia, görsel teknolojinin gelişimi, internet üzerindeki elektronik kaynaklara uzaktan erişim, elektronik kaynakların tekrar üretimi tüm bunlar gözönüne alındığında IFLA Kataloqlama Komitesi ISBD(CF) kısaltmasını tekrar gözden geçirmeye karar verdi ve IFLA sponsorluğunda Araştırma Kütüphaneleri Grubu ile birlikte bir çalışma grubu kuruldu. Bir taslak hazırlandı ve bu tüm dünyaya dağıtıldı.

Kütüphane dernekleri ve ulusal kütüphanelerden gelen cevaplar ve yorumlar ile materyali karakterize etmek için yeni bir terime ihtiyaç duyulduğu anlaşıldı. Bu terim ise “**electronic resource**” oldu ve önceki eski terim olan “computer file” dan çok daha uygun ve yerindeydi. ISBD(ER), yayınlanan birkaç ISBD’lerden biridir. Diğerleri:

- ◆ Kitapdışı materyaller (non-book materials) ISBD(NBM)
- ◆ Dergiler (serials) ISBD(S)
- ◆ Monografik yayınlar (monographic publications) ISBD(M)
- ◆ Kartografik materyaller (cartographic materials) ISBD(CM)
- ◆ Basılı müzik (printed music) ISBD(PM)

Tüm ISBD’ler genel ISBD(G) olarak gösterildi.

ISBD'nin birincil amacı dünya genişliğinde tanımlayıcı kataloglama sağlamaktır. Bir bibliyografik tarifdeki elementler noktalama işaretleri ile sunulmaktadır.

<http://www.ifla.org/VII/s13/pubs/isbd.htm>

Bilgisayar dosya notları (computer file notes):

Bilgisayar dosyaları için katalog kayıtlarında önemli olan 3 çeşit özel not alanı vardır.

538 Ulaşım tarzı (Mode of access)

538 Sistem gereksinimleri (System requirements)

516 Bilgisayar dosya türü veya veri notu (Type of computer file or data) (monografik internet kaynaklarında sıklıkla kullanılıyor)

Örnek:

538 |aMode of access: Internet

538 |aMode of access: World Wide Web

538 |aMode of access: E-mail

538 |aMode of access: Internet via FTP

538 |aSystem requirements: Adobe Acrobat Reader

538 |a System requirements: World Wide Web browser, Internet connectivity, and Adobe Acrobat reader.

Bilgisayar dosya türü veya veri notu (Type of computer file or data) – 516

Elektronik kaynağın türü hakkında özel ek bir tanımlama kullanılabilir.

Örn:

516 |aText (electronic journal)

516 |aNumeric (Summary statistics)

516 |aText (Law reports and digests)

516 alanı bilgisayar dosyasının karakteristiği hakkında bilgi de içerir.

516 |aElectronic journal available in ASCII, Postscript, and Hypertext.

Başlığın kaynağı (Source of title proper note) 500

Örn:

500 |aTitle from title screen.

500 |aTitle from HTML source.

500 |aTitle supplied by cataloger.

Kataloglama esnasında Web sayfasının görüldüğü tarihe ilişkin not (Item described note) 500:

500 |aDescription based on: January 15, 2000.

500 |aViewed on May 1, 2000.

500 |aCataloging based on content as of Nov. 3, 1999.

500 |aThis page last updated 7/7/99

Kataloglama esnasında Web sayfasının görüldüğü tarih ile başlığın alındığı kaynağı gösteren not alanı birlikte de ver

ilebilir (Combined source of title proper and Item described note) 500:

500 |aTitle from title screen. (viewed on 2000-05-01).

500 |aTitle from HTML source (viewed on April 15, 2000).

500 |aTitle from home page title display as viewed on December 21, 1999.

Ulaşılabilir diğer fiziksel formlar (Additional physical formats available note) 530

Internet üzerindeki birçok kaynağa diğer formlarda da ulaşmak mümkün. Bir elektronik kitabın veya elektronik derginin basılı versiyonu, bir elektronik index veya veritabanının cd-rom versiyonu gibi. Örn:

530 |aAlso available in print and via anonymous FTP.

530 |aAlso issued in print and CD-ROM editions.

530 |aAlso available on the Internet via the World Wide Web

530 |aPrint version available.

530 |aOnline version of the print title.

530 |aAlso available in print with title:

Elektronik adres ve ulaşım (Electronic location and access) 856:

856 alanı URL bilgisi sağlar veya elektronik kaynağa ulaşım için bir şifreye ihtiyaç duyulabilir.

İlk gösterge – Ulaşım yöntemi (First indicator-Access method)

0 - Email

1 - FTP

2 - Remote login (Telnet)

2 değeri elektronik kaynağa telnet üzerinden login olarak ulaşılabileceğini işaret eder.

3 - Dial-up

3 değeri elektronik kaynağa telefon hattı üzerinden erişilebilir olduğunu işaret eder.

4 - HTTP

4 değeri elektronik kaynağa Hypertext Transfer Protocol (HTTP) üzerinden erişilebilir olduğunu işaret eder.

7 – Ulaşım şekli altalan |2’de tanımlanmış.

İkinci gösterge – İlişki (Second indicator-Relationship)

İkinci gösterge 856 alanında adresi belirtilen elektronik kaynak ile tüm kayıt arasındaki ilişkiyi tanımlar.

- Bilgi tanımlanmamış (No information provided)

0 - Kaynak (Resource)

0 değeri 856 alanındaki elektronik adresin kayıtda tarif edilen kaynakla aynı olduğunu işaret eder.

1- Kaynağın versiyonu (Version of resource)

1 değeri 856 alanındaki adresin kayıtda tarif edilen kaynağın elektronik versiyonu olduğunu işaret eder. Bu durumda, bibliyografik kayıtda sunulan kaynak elektronik değil fakat elektronik versiyona ulaşılabilir.

2 – İlgili kaynaklar (Related resource)

2 değeri bir elektronik kaynak için 856 alanında verilen adresin kayıtda tarif edilen kaynakla ilişkili olduğunu işaret eder. Bu durumda, bibliyografik kayıtda sunulan kaynak bir elektronik kaynak değildir.

Altalan (subfield) |u

Bir elektronik kaynağın URL’i (Uniform Resource Locator) için kullanılır. Bugün URL’e sahip Web üzerinde bulunan pek çok internet kaynaklarında 856 alanın altalanı olarak yaygın kullanım |u olmuştur.

Bibliyografik kayıtlarda çoklu yada çeşitli 856 alanları ne zaman kullanılır?

- ◆ Katalogcu bir elektronik kaynağa mümkün olan daha fazla ulaşımı sağlamak isterse
- ◆ Katalogcu elektronik kaynak hakkında genel bir not (altalan |z) ekleme ihtiyacı duyarsa
- ◆ Bir elektronik kaynağa ulaşım için birden daha fazla yöntem kullanılmak istendiğinde

Kaynak hem grafik hem de metinsel arayüzlere sahipse

856 40 |uhttp://www.oclc.org/

856 4# |uhttp://www.oclc.org/oclc/menu/home1.htm|3(graphics)

856 4# |uhttp://www.oclc.org/oclc/menu/t-home1.htm|3(text only)

856 40 |uhttp://www.absearch.com

856 41 |3Online version.|zURL|uhttp://www.library.northwestern.edu/journal/matcorr/

856 40 |uhttp://webspirs.silverplatter.com/cgi-bin/er17.cgi|zRequires login and password

856 41 |zLink to the electronic version of this title:|uhttp://ojps.aip.org/dok
856 40|uhttp://ojps.aip.org/dok
856 7 |uhttp://www.enetdigest.com/ |2 http

Elektronik dergiler:

Elektronik dergilerde bibliyografik level “s” ile birlikte 006 alanı dergi karakteristiği ve 007 alanı bilgisayar dosya karakteristiği için kullanılır. İki bibliyografik kayıt yaratma tercihi yapılabilir (biri uzaktan ulaşım versiyonu için diğeri basılı dergi için) veya basılı kopyanın bibliyografik kaydına elektronik versiyonun mevcudiyeti not edilebilir.

İki kayıt yaratıldığı zaman 776, 530 ve 856 alanları her iki kayıtda kullanılır. Eğer basılı dergi için tek bir kayıt kullanılıyorsa, elektronik versiyon için 530 ve 856 alanlarında içerir.

Basılı+Free online dergi için ek Marc tag alanları:

530 Ulaşılabilir ek fiziksel formla ilgili not alanı. Örn:

530 Online version also available.

856 Elektronik adres ve ulaşım. Örn:

856 41 |uhttp://.....

Eğer abonelik e-dergi olarak devam edecekse yeni kayıtda yaratılabilir.

E-dergi için ek Marc tag alanları:

006-007 Bilgisayar dosyası için fiziksel tanımlayıcı sabit alan

245 Genel Materyal Tanımlayıcı title’ı takiben köşeli parantez içinde [computer file]. Örn:

245 Journal of econometrics|h[computer file]

500 Not alanı Örn:

500 Title from general information screen (viewed March 29, 2002)

506 Ulaşımına ait sınırlamalarla ilgili not. Örn:

506 Subscription and registration required for access.

516 Bilgisayar dosya türü veya data hakkında not. Örn:

516 Articles are available in portable document format (pdf)

530 Ulaşılabilir ek fiziksel forma ilişkin not. Örn:

530 Online version of the print title: Journal of econometrics

538 Sistem detaylarına ait not. Örn:

538 Mode of access: World Wide Web

538 System requirements: Internet connectivity, World Wide Web browser, and Adobe Acrobat reader.

856 40 |http://.....

World Wide Web üzerinde yayınlanan dergiler: Kataloglama Problemleri ve Kararlar

“World Wide Web tabanlı dergilerin bibliyografik tanımlamalarında katalogcuların kararlarını etkileyen online dergilerin dizaynı ve kataloglanmaları üzerine bazı problemler yaşanmaktadır. Bunlar ne olabilir:

1.Dergiler yeni makalelerle devamlı bazda sık sık güncelleştirilir. Bazen yıllık volumelerde bir volume kapatılıncaya kadar yeni makaleler eklenir. Volume tamamlandıktan sonra issue numaraları düşer. Örn:

362 0 Vol.1, no. 1/2 (Spring/Summer 1996)-

515 Articles are continuously added to each annual volume.

515 Articles are added to issues on a continuous basis and are complete after six months.

Ya da kimi az sayıda eski sayılara ulaşımı sağlamak için bunların konu alanlarına göre dağıldığını görebiliriz.

2. Title deęişiklikleri:

Yayıncı başlığı tamamen değiştirdiğinde önceki sayılar eski başlık ile arşivlenir. Yıllar içinde tasarım değişiklikleri ve çoklu başlık kaynakları katalogcular arasında aynı dergi için ayrı kayıt yaratma gerekliliğini doğurmuş ve böyle bir kararla sonuçlandırılmış.Örn:

022 1092-4094|y1089-2222
245 Lexica|h[computer file]
500 Title from title screen.
516 HTML source files stored in .zip, .tar, and .sit formats for PC,Unix and Macintosh machines.
538 Mode of access: World Wide Web.
780 00 |tLawMagNet|x1089-2222
856 7 |uhttp://lexica.ihherent.com/ |2 http

Yeni title: Textual reasoning. Eski title: Postmodern Jewish Philosophy Bitnetwork.

022 1094-3447
210 0 Textual reason.|b(Online)
222 0 Textual reasoning|b(Online)
245 Textual reasoning|h[computer file]
500 Title from caption
516 Electronic serial in ASCII text
530 Also available in paper version.
538 Mode of access: Internet
538 For email subscription, send a request to the journal's editorial address:
mzank@bu.edu.
776 1 |tTextual reasoning (Print)|x1094-5954
780 00 |tPostmodern Jewish philosophy bitnetwork
856 7 |uhttp://web.bu.edu/mzank/Textual Reasoning |2 http

3. Elektronik dosya formatları:

Dosya format seçenekleri, görüş ve baskı için Worl Wide Web'de bir zorunluluktur. Problemler; limitli bant genişliklerini engellemek (sinema filmlerinde olduğu gibi) yada server'lar müşterilere özel format dosyalarını gönderdiği zaman farklılıkları ayırtetmede yetersiz kalabilir. Birçok dergilerde ulaşımı sağlamak için dosyaların türü sınırlandırılmıştır. Esas olarak text, image files ve yüklenebilir basılı formatlar (downloadable print formats, PDF gibi) şeklindedir. Farklı formatlarda farklı karakterleri (Chinese characters gibi) görebilmek için okuyucular kullanım için yüklenebilir uygun görüntü yazılımlarına ihtiyaç duyar. Bazı sayılar ASCII ve HTML formatında, ASCII sayıların bazılarında farklı başlığa sahip olabilir. Yani farklı sayılar farklı formatlarda olabilir. Örn:

245 00 Agentnews webletter|h[computer file]
246 1 |iASCII format issues v. 1, no. 1-v. 1, no. 6 have the title :|aAgentnews service
246 1 |iSome issues (HTML and ASCII) have the title :|aAgentnews webletter and mailing lists
500 HTML issues for July 6, 1996- have at head of title: UMBC.
516 HTML, PostScript and ASCII formats

4. Basılı derginin tamamen yerini alan sadece online dergiler yada basılı ve online formatları birlikte sunan dergiler:

Böyle durumlarda katalogcunun, online versiyonun ne zaman başladığı ve nasıl gösterileceği konularında kararlar alması gerekir. Eğer yayıncı basılı derginin eski sayılarını sayısal ortama

(digitize back issues) aktarmayı planlarsa, online derginin ilk sayısının başlangıç tanımlamasıyla yani 362 Marc alanıyla kayıtda yer alması gerekir veya en erken ulaşılabilir online sayı not alanında gösterilecek.Örn:

- ◆ Sayısal nüshalar belli tarih aralığında veriliyorsa: Örn.:
580 With Apr.-June 1995 supersedes print publication of same title.
- ◆ Basılı dergi online olarak değiştiğinde online derginin başlangıç numarası ile 362 Marc alanında belirtiliyor. Örn.:
362 #1-
- ◆ Online sayılar diyelim ki vol.44 ile başlar. Katalogcu yayıncının basılı eski nüshaları sayısal ortama aktaracağından emin değilse, online ulaşılabilir ilk sayıyı belirtmektense not alanı tercih edilir. Örn:
500 Description based on: Vol.44, no. 1 (Mar. 1995); title from title screen.
530 Contains articles issued in the print version: Systematic biology.
776 1 |tSystematic biology (print)|x1063-5157
- ◆ Diyelim ki online versiyon no.35 ile başlar. Katalogcu yayıncının basılı eski nüshaları sayısal ortama aktarmayacağından eminse, OCLC'ye göre bu online versiyonun ilk sayısıdır. Örn:
022 1092-5481
130 Arid lands newsletter (Online)
245 00 Arid lands newsletter|h[computer file]
362 0 No. 35 (spring/summer 1994)-
530 Also available in paper.
776 1 Arid lands newsletter (print)|x0277-9455
- ◆ Paper versiyon bir online directory veya katalog olarak çıkarıldıysa ve online versiyon sadece taranabilir bir database sağlıyorsa o zaman belki tek bir kayıt üzerinde yani basılı kaydın üzerinde 856 Marc alanı kullanılır.
362 1 Began in 1996.
500 Description based on: June 7, 1996; title from title screen.
516 Text (electronic journal)
856 7 |uhttp://oikos.com/redi/ |2 http

”(5)

5. Bir başka konu ise bir online derginin alımına karar verilirken karar aşamasında, satınalmada dikkat edilmesi gereken hususlar ve satınalma sonrasında yıl içersinde online dergide ulaşım ile ilgili değişikliklerin kataloglamayla birlikte diğer birimlere rapor edilmesi gerekmektedir. Bu konuya örneklerden sonra anahatlarıyla aşağıda biraz değinmek istiyorum.

Örnekler:

(1) Basılı versiyon

008 950118c19959999gaumr1p f0 a0eng d
022 0 |a1080-6040
042 |ansdp|alc
050 00|aRA648.5|b.E46
060 00|aW1|bEM664LH
210 0 |aEmerg. infect. dis.|b(Print)
222 0 |aEmerging infectious diseases|b(Print)
245 00|aEmerging infectious diseases.
246 13|aEID
260 |aAtlanta, GA :|bNational Center for Infectious Diseases, Centers for
Disease Control and Prevention (CDC),|c[1995-
300 |av. :|bill. ;|c28 cm.

310 |aMonthly,|b2002-
 321 |aBimonthly,|b1999-2001
 321 |aFour times a year,|b1995-1998
 362 0 |aVol. 1, no. 1 (Jan.-Mar. 1995)-
 500 |aTitle from cover.
 510 0 |aChemical Abstracts|x0009-2258
 510 1 |aIndex medicus|x0019-3879|bJan.-Mar. 1997-
 510 2 |aBiological Abstracts|x0006-3169|b1995-
 525 |aHas supplement.
 530 |aAlso available online via Internet from the CDC web site. Address as of
 8/24/99: <http://www.cdc.gov/ncidod/EID/index.htm>; current access available
 via PURL.
 650 0|aEpidemiology|vPeriodicals.
 650 0|aCommunicable diseases|vPeriodicals.
 710 2 |aNational Center for Infectious Diseases (U.S.)
 776 1 |tEmerging infectious diseases (Online)|x1080-6059|w(DLC)sn 95007042
 |w(OCOLC)31848943
 856 41|u<http://purl.access.gpo.gov/GPO/LPS2039>
(2) Online versiyon
 006 m d
 007 cr cnu
 008 950118c19959999gauqx1p 0 a0eng d
 022 0 |a1080-6059
 040 |aNSD|cNSD|dOCL|dDLC|dOCL|dEYM|dNLM|dSBH|dOCL|dIXA|dWaOLN
 042 |ansdp|alcd
 050 |aRA648.5|b.E54
 130 0 |aEmerging infectious diseases (Online)
 210 0 |aEmerg. infect. dis.|b(Online)
 222 0 |aEmerging infectious diseases|b(Online)
 245 00|aEmerging infectious diseases|h[electronic resource] :|bEID.
 246 30|aEID.
 260 |aAtlanta, GA :|bNational Center for Infectious Diseases :|bCenters for
 Disease Control and Prevention,|c[1995-
 310 |aFour times per year.
 362 0 |aVol. 1, no. 1 (Jan.-Mar. 1995)-
 510 1 |aIndex medicus|x0019-3879|bJan.-Mar. 1997-
 538 |aMode of access: Internet e-mail, FTP, and World Wide Web.
 500 |aDescription based on: hypertext/World Wide Web version; title from EID
 home page.
 516 8 |aASCII, Acrobat, and PostScript file formats.
 530 |aOnline version of: Emerging infectious diseases (Print)
 650 0 |aEpidemiology|vPeriodicals.
 650 0 |aCommunicable diseases|vPeriodicals.
 710 2 |aNational Center for Infectious Diseases (U.S.)
 776 1 |tEmerging infectious diseases (Print)|x1080-6040|w(DLC) 96648093
 |w(OCOLC)31848353.
 856 4 |u<http://www.cdc.gov/ncidod/eid/index.htm>|zConnect to web site

(3) Sadece Online dergi

006 s x1p 0 a0
007 cruan-
008 931019c19949999dcu d eng d
022 0 |a1072-611X
037 |bLibrary of Congress, Serial Record Division, Washington, DC, 20540-4160
|cFree
040 |aNSD|cNSD|dDLC|dNSD|dDLC|dOCL|dDLC|dEYM|dDLC|dOCL|dEYM
110 2 |aCONSER Program.
210 0 |aCONSERline|b(Wash. D.C.)
222 0 |aCONSERline|b(Washington, D.C.)
245 10|aCONSERline|h[computer file] :|bnewsletter of the CONSER (Cooperative
Online Serials) Program, Library of Congress, and OCLC, Inc.
246 2 |aCONSER line.
260 |aWashington, DC :|bLibrary of Congress, Serial Record Division ;
|a[Dublin, Ohio] :|bOCLC,|c[1994-
310 |aIrregular.
362 0 |aNo. 1 (Jan. 1994)-
500 |aTitle from title screen.
538 |aMode of access: Internet email, telnet, gopher, and World Wide Web. For
email subscription, send to: listserv@loc.gov, the message: subscribe
consrln [firstname lastname]
516 8 |aElectronic newsletter in HTML and ASCII formats.
610 20|aCONSER Program|vPeriodicals.
650 0 |aCataloging of serial publications|zUnited States|xData processing
|vPeriodicals.
650 0 |aCataloging of serial publications|zCanada|xData processing
|vPeriodicals.
710 2 |aLibrary of Congress.|bSerial Record Division.
710 2 |aOCLC.
780 00|tCONSER : [newsletter]|x0163-8610|w(DLC) 85643480|w(OCOLC)4470247.
856 7 |ugopher://marvel.loc.gov/00/services/cataloging/coop/conser/CONSERline
|2gopher.
856 7 |uhttp://lcweb.loc.gov/acq/conser/consrln.html|2http|zAccess the CONSER
newsletter.

(4) Tek kayıt yaklaşımı

022 1064-6108
050 G70.2|b.A73
130 0 ARC news (Redlands, Calif.)
222 0 ARC news|b(Redlands, Calif.)
245 00 ARC news /|bEnvironmental Systems Research Institute.
260 Redlands, Calif. :|bThe Institute,
300 v. :|bill. ;|c43 cm.
310 Quarterly, |b[spring 1989-]
321 Two issues a year, |b [summer/fall 1987-]
500 Description based on: Summer/fall 1987; title from caption.
525 Some issues include section: GIS trends.
530 Selected articles from recent issues are available on the World Wide Web.
650 0 Geography|xData processing|vPeriodicals.
856 41 |uhttp://www.esri.com/news/arcnews/arcnews.html

(5)

022 0 |a1091-1367

042 |ansdp|alc

050 00|aZ695.24|b.J68

210 0 |aJ. Internet cat.

222 0 |aJournal of Internet cataloging

245 00|aJournal of Internet cataloging.

260 |aBinghamton, NY :|bHaworth Press,|c1997-

300 |av. ;|c25 cm.

310 |aQuarterly

362 0 |aVol. 1, no. 1 (1997)-

500 |aTitle from cover.

515 |aVol. 1 published over three years, 1997-1999.

530 |aTable of contents and abstracts from this journal can be found at the JIC home page.

530 |aAlso available via World Wide Web;|bOCLC FirstSearch Electronic Collections Online;|cSubscription required for access to abstracts and full text.

650 0|aCataloging of computer network resources|vPeriodicals.

776 1 |tJournal of Internet cataloging (Online : OCLC)|w(OCOLC)48388826

856 4 |uhttp://firstsearch.oclc.org|zAddress for accessing the journal using authorization number and password through OCLC FirstSearch Electronic Collections Online. Subscription to online journal required for access to abstracts and full text

856 4 |uhttp://firstsearch.oclc.org/journal=1091-1367;screen=info;ECOIP|zAddress for accessing the journal from an authorized IP address through OCLC FirstSearch Electronic Collections Online. Subscription to online journal required for access to abstracts and full text

856 41|3Table of contents and abstracts

|uhttp://www.haworthpressinc.com/store/product.asp?sku=J141

Online dergiler için koleksiyon geliştirme: Kim ne yapmak için ihtiyaç duyar, neden ve ne zaman

“Koleksiyonda online dergilerin yer alması için önceden bazı politikaların oluşturulması, ihtiyaç duyulan başlıkların seçiminde elzem olan kararların alınması gereklidir. Online dergiler kendi özel sorunlarını da beraberinde getirir. Koleksiyon gelişimi, satınalma, kataloglama işlemleri ve prosedürde doğru noktada doğru insanın görevlendirilmesi çok önemlidir. Seçimler artık sadece koleksiyon geliştirme kütüphanecileri tarafından yapılmamaktadır. Kullanıcılara ulaşılabilir bir online dergi alınmadan önce kütüphane personeli arasında müzarekeler ve iletişim sonucunda bir anlaşma yapılır. Her kütüphane, process’de hangi noktalarda, kiminle kontakt kurulacağını bilen, kullanıcıların online dergilere ulaşabilmesinden sorumlu birine ihtiyaç duyar. Farzedelimki siz general science alanında koleksiyon geliştirmeden sorumlusunuz ve falanca derginin sizin koleksiyona eklenmesiyle ilgileniyorsunuz. Yerel uygulamaya göre siz normal olarak: 1. Ürünü değerlendirip bir karar verirsiniz ve satınalma birimine sipariş için gönderirsiniz. 2. Ürünü değerlendirip, sizin birimdeki çalışma arkadaşlarınızla müzareke ettikten sonra karar verip siparişe gönderirsiniz. 3. Ürünü değerlendirip, koleksiyonlardan sorumlu müdür ile müzareke edip karar verirsiniz. 4. Bunlar veya diğer basamakların bazı bileşimleri. Bu ise online dergiler ile o kadar kolay değildir. Gene farzedelimki o derginin online

versiyonunu istiyorsunuz, hemen yeni sorular akla gelir. Online dergiyi kullanıcıya ulaşılabilir yapmak için gerekli teknolojiye sahip misin? Siz biriminizde elektronik ürünlerden sorumlu bir koordinatöre, hangi ürünlere ihtiyaç duyulabileceğini keşfedecek, bunları donanım ve yazılım olarak karşılaştırabilecek birine sahip misiniz? Ya da kendiniz yapabiliyor musunuz? Sen Internet ulaşımı veya diğer bazı ulaşım değişimleri üzerine konuşabiliyor musun? Eğer sen Internet'i seçtiysen o senin OPAC'ına veya diğer bazı interfacelere uyacak mı? Şifreler gerekli olacak mı veya kullanıcının IP adresi kafi gelecek mi? Lisans anlaşmanız kütüphanelerarası ödünç yayım isteklerine izin verecek mi? Kullanıcılar download, print veya e-mail yoluyla text'i elde edebilecekler mi? İş yerinden, evden veya sadece kütüphane içinden mi mümkün olacak? Kütüphanede online sistemlerden sorumlu biri var mı? Bu sorular cevaplandırılıncaya kadar satınalmaya hiç bir sipariş gönderilmemeli! Bir sipariş satınalmaya gittikten sonra hala bazı müzareke ve koordinasyona ihtiyaç duyar. Satınalma personeli özel türde bir yazılım sipariş edecek olabilir. Sınırlamalara ve abonelik periyoduna, en önemlisi lisans anlaşmasının her iki taraf firma ve satınalan kişi tarafından imzalandığına, bir kopyasının alınıp dosyalandığına emin olmak gerekir. İmzalanan lisans anlaşması siparişin zaman periyodunu göstermeli, bu alan firmalar tarafından suistimal edilen bir alan bir kere firma senin parana ve imzana sahip olup kendisinde imzasını atıp bir kopyasını sana geri göndersede bu önemli bir öncelik değil. Eğer firma sizin istediğiniz zaman periyoduna cevap vermezse lisansın geçerli olmayacağını iddia eder. Lisans dosyası online dergilerde yeni gereksinimlerden biri ve en önemlisidir. Lisans anlaşması imzalandığı ve şifreler alındığı zaman, kataloglama birimi için online dergilerde cevaplanması gereken sorular vardır. OPAC dergiyi yansıtacak mı, onun local adresi yerine internet adresini mi vericek, online derginin ayrı bir dosyasına kullanıcı direkt olarak bağlanabilecek mi veya kayıt full text'e hotlink'li olacak mı? Kütüphaneniz farklı lisans sınırlamalarıyla farklı title'ları kapsıyorsa tüm bu seçeneklere ve diğerlerine erişmek mümkün. Seçenekler, zamanında kataloglama birimi ile yapılan müzareke ile keşfedilmeye ihtiyaç duyar. Böylece orjinal siparişteki title ile ne yapılacağına dair yönergeler açığa çıkar. Açıkça siz tek koleksiyoncu-sistemci-satınalmacı-katalogcu olmadıkça kurumunuzda en iyi process'i belirlemek için diğer çalışma arkadaşlarıyla konuşmak fikir alışverişinde bulunmak zorundasınız. Hiç kuşkusuz geçmişde online ürünler için ne yapıldığını bilmek faydalı olacaktır. Eklenecek online dergi hakkında teklif vermek için bu bir şans olabilir. Rehberlerin taş üzerine yazılmadığını herkesin anlamış olması özellikle önemlidir.

Anahatlar (Seçim, process ve elektronik kaynaklara ulaşımında)

Elektronik kaynaklar; online dergiler, cd-rom'lar, veritabanı ürünleri, internet siteleri ve public workstations'lara ulaşılabilir yazılım veya online katalogları kapsamaktadır. Bu rehber elektronik kaynakların process'inde hangi sahneye kimin iştirak edeceğini ortaya çıkarması bakımından önemlidir.

1. İlk olarak materyalin gözden geçirilmesi:

Seçici elektronik kaynağı kontrol eder ve gerekli bilgileri (sistem gereksinimleri, arama motoru, fiyatlar, networking sınırlamaları ve kapsam tarihi, vb.) uygun çalışma arkadaşlarına (elektronik kaynaklar kütüphanecisi, fakülte elemanı, sistem personeli, koleksiyon geliştirme md. gibi) aktarır.

2. Teknik ulaşılabilirlik ve lisansı kontrol etme:

Seçicinin ürünleri bir deneme periyodu ile kontrol etmesi uygundur.

3. Bir örnek deneme periyodu düzenleme:

Eğer mümkünse koleksiyon geliştirme md., konu uzmanı ve elektronik kaynaklar kütüphanecisi kullanıcılar ve kütüphaneciler için deneme periyodu düzenleyebilir.

4. Satınalma kararı:

Tüm kriterler değerlendirildikten sonra satınalma kararı verilebilir.

5. Sistem sorumlulukları:

Local network, lisans sınırlamaları, kütüphanelerarası yayın ödünç alma gibi konularda sistem kütüphanecisinin Webmaster değişikliklerini haberdar etmesi.

6. Satınalma sorumlulukları:

İstekler sistem ofisinden satınalmaya gelir. Sipariş formundaki; imzalı lisans, firma adresi, kullanıcı adres bilgisi gibi gerekli boşluklar doldurulur.

7. Kataloglama sorumlulukları:

Çalışma satınalma biriminden kataloglama birimine gönderilir. Katalogcu ürünü process'ledikten sonra sistem ofisini ve elektronik kaynaklar kütüphanecisini item kullanıma açıldığında haberdar eder.

8. Satınalma sonrası:

Ürünler herhangi bir zamanda görülebilir ve kullanılabilir olacaktır.

Ulaşım ile ilgili değişiklikler, anlaşmanın sona erdiği tarih gibi bilgiler rapor edilecek Webmaster'a
Kataloglama'ya
Koleksiyonlar biriminin başına
Elektronik kaynaklar kütüphanecisine ve konu uzmanına.(6)"

ELEKTRONİK KAYNAKLARIN KATALOGLANMASINDA KULLANILAN DİĞER STANDARTLAR:

Metada nedir?

En basit tanımlamayla metadata veri hakkında veri anlamına gelmektedir. Metadata; fiziksel veya elektronik olsun bir obje veya kaynak hakkında tanımlayıcı bilgidir. Metadata elle veya yazılım kullanılarak otomatik olarak oluşturulabilir.

“Kaynaklara erişim; Internet’te en yaygın olarak kullanılan bilgi erişim aracı, World Wide Web. World Wide Web’in en önemli özelliği ses, görüntü, metin, grafik gibi bir çok farklı medyayı içermesi ve sitelerarası geçişe olanak sağlamasıdır. Internet’te farkedilebilmek için bir URL adresine sahip olmak gerekir. Bunu sağlamak amacıyla arama motorlarına sayfa dizinlemesi için ödeme yapılabilir(1)”. “Dizinleme sorununu halletmek için fiziksel olarak otomatik dizinleme aracılığıyla dokümanda geçen her kelimeyi indeksleyebiliriz.(2)”

“Metadata; ‘bilgi hakkında bilgi’, yada bilgisayarlıların söylediği gibi ‘üst veri’, ‘Web kaynakları hakkında açıklayıcı bilgi’, ‘Web ya da diğer kaynaklar hakkında makinaca anlaşılabilir bilgi’(World Wide Web Konsorsiyum’un tanımı), ‘kaynak keşfi ve seçim işlemini destekleyen bibliyografik veri’ olarak farklı şekillerde ifade edilmekte.(1)” Ya da ‘Internet’in, elektronik kaynakların kataloglanması’ şeklinde de tanımlanabilir.

Burda amaç Web tabanlı kaynakların taranabilmesini sağlamak amacıyla, doğru terminolojiyi kullanarak farklı türdeki materyallere sadece tek bir tarama ile ulaşarak taramayı geliştirmektir.

“Metada oluşturmada kullanılan editör ve yaratıcılar (generators) var. Editör boş bir form sağlıyor ve sizin girdiğiniz bilgileri html tag haline getiriyor. Editörlere örnek: Nordic Web Indew Dc Metadata Template, Gem (Gateway To Educational Materials), Metastar Data Entry, Reggie verilebilir. Yaratıcılar ise var olan html kodlu belgelerden metadata bilgisini alıyor. Yaratıcılara örnek: DC-dot ve Medical Metadata Project verilebilir. Generator’lar var olan web sayfaları için kullanılıyor. Burada URL adresini giriyorsunuz size meta tagları tek tek veriyor. Üzerlerinde değişiklik yapmak suretiyle yanlışlıkları düzeltebilir ve yeni bilgi ekleyebilirsiniz. Ayrıca DC-dot’u kullanarak web sayfasına ilişkin RDF formatında da veri elde edebilirsiniz. Metadata oluşumu için kullanılan standartlar içinde en yaygın olanı ve en çok kabul göreni Dublin Core’dür. Ayrıca Türkiye’de Hacettepe Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü tarafından Türkçe bir Dublin Core editörü oluşturma projesi” ve Türkçe’nin haricinde bir çok dile çevrilmesi de büyük bir avantaj.(1)”

Dublin Core and Marc:

Dublin Core elektronik kaynakların tanımlanmasında en iyiyi sunmak amacıyla geliştirildi. Marc'da olduğu gibi uluslararası alanda özenle hazırlanmış daha fazla tanımlayıcı modeller için ekonomik alternatif bir model sağlar. Dublin Core OCLC'nin desteklediği uluslararası bir standart olmakla birlikte ne OCLC standardı ne de Marc'ın yerini alacak bir pozisyonadadır. CORC kullanıcıları bibliyografik kayıt yarattıkları veya düzeltme yaptıklarında Dublin Core formatını kullanabilir ve DC HTML veya RDF formatında kaydın çıktılarını görebilirler. Dublin Core farklı türlere sadece tek bir tarama ile ulaşabilmek ve farklı türdeki bu bilgi kaynaklarının standart tarifi için geliştirildi.

<http://dublincore.org>

Resource Description Framework (RDF)

RDF, Extensible Markup Language (XML) içinde geliştirildi, yereldi. Bu standartların ikisinde OCLC'nin bir üyesi olan World Wide Web Consortium (W3C) tarafından oluşturuldu. OCLC, CORC'un etkin kullanımı ve Web üzerinde metadatanın değişimi için RDF ve XML'in bir temel veya esas olmasını umar.

Metadata işlenmesiyle ilgili bir model ve web üzerindeki bilginin işlenebilirliğini sağlamaktadır.

Dublin Core Metadata kullanımından kimler fayda sağlar?

Bir bilgi sisteminin kaynaklarını tarif için Dublin Core metadatayı herkes kullanabilir.

Dublin Core'un tariflerinde en yaygın kullanılan kaynak türlerinden biri Web sayfalarıdır ve genellikle HTML meta tagları içinde verilmekle birlikte, Dublin Core'u kullanmaya başlayan pek çok fiziksel objenin dijital arşivi vardır ve sayıları gittikçe artmaktadır.

Dublin Core metadata tanımlayıcı sistemlere temel olarak birkaç ilgi grubu tarafından kullanılmaktadır.

- ◆ Eğitim kurumları
- ◆ Kütüphaneler
- ◆ Kamu kuruluşları
- ◆ Bilimsel araştırma sektörü
- ◆ Web sayfa yazarları
- ◆ Daha fazla taranabilir, ulaşılabilir siteler isteyen iş çevresi
- ◆ Çok geniş, büyük bilgi yönetim sistemleriyle işletmeler

Dublin Core Metadata nasıl kullanılır?

Dublin Core Metadata Element Seti (DCMES) genellikle 15 öğeden oluşmakta.

1. Eser adı (title): Kaynağa verilen başlık
2. Yazar veya yaratan (author or creator): Kaynağın içeriğini oluşturmaktan sorumlu kişi yada organizasyonu tanımlamakta.
3. Konu ve anahtar kelimeler (subject and keywords): Kaynağın içeriğini belirten anahtar kelimeler ya da cümleler
4. Tanımlama (description): Kaynağın metinsel tanımı. Her kaynak metin türü olmayabilir görsel bir kaynak ise içerik tanımlarına yer vermek gerekir.
5. Yayıncı (publisher): Kaynağı erişime açan kişi ya da kuruluş hakkında bilgi sağlanması
6. Diğer katkıda bulunanlar (other contributors): Sayfanın oluşumunda yazardan sonra katkıda bulunan kişiler için kullanılmakta.
7. Tarih (date): Kaynağın yaratılış ya da erişime açılış tarihi gösteriliyor.
8. Kaynak türü (resource type): Kaynağı fiziksel nesne olarak tanımlamak; metin, görüntü, ses, yazılım gibi.
9. Biçim (format): Kaynağın veri biçimini tanıtmak amacıyla kullanılmakta. Text veya html gibi.

10. Kaynak tanımlayıcı (resource identifier): Kaynağı tek olarak tanıtan dizgi ya da sayı. Uluslararası standart numaralar olan kullanılan ISBN ve ISSN benzeri kaynak tanımlayıcılardan, İnternet üzerindeki kaynaklar için URI (Tekbiçim Kaynak Belirteci-Uniform Resource Identifier) kullanılabilir. Bu konuya bir parça daha açıklık getirmek amacıyla aşağıda değineceğim.
11. Kaynak (source): Kaynağın alıntı yapıldığı orjinal bir kaynağı göstermek için kullanılır.
12. Dil (language): Eğer kaynak birden fazla dilde ise, bunun da ayrı ayrı verilmesine olanak sağlamakta.
13. İlişki (relation): Kaynağın ilişkili olduğu bir başka kaynağın tanımlayıcısını ve ilişki türünü ifade eder.
14. Kapsam (coverage): Kaynağın uzaysal (fiziksel bölge, yer adları gibi) ya da zamansal özelliklerini göstermekte. Örn: coverage=İstanbul, 2002 gibi.
15. Hakların yönetimi (right management): Türkçe’de genel olarak “her hakkı saklıdır” şeklinde bir deyim kullanılmakta.

Dublin Core Community tarafından kullanımı güvenli , onaylı, nitelikleri test edilmiş olan bu set, 15 elementle sınırlandırılmıştır.

DCMES 1998 yılında yayınlandı. Dublin Core metadata bir kaynak objenin çekirdek, temel özellikleri ve niteliklerini (tarif, yaratan ve tarih gibi) tanımlamada bir kelime hazinesi sağlamakta, Web tabanlı kaynakların indekslenmesi ve taranabilmesi için mevcut var olan yöntemlere ek bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

<http://dublincore.org>

<http://www.ukoln.ac.uk/cgi-bin/dcdot.pl>

UKOLN:The UK Office for Library and Information Networking, University of Bath, UK.

Dublin Core Metadata sadece dijital ve web tabanlı kaynakların tanımında kullanılmak üzere mi tasarımılandı?

Hayır. Dublin Core’un hedefi her çeşit kaynak hakkında tanımlayıcı temel bilgi sağlamak, bunun için temel özellikleri içeren bir metadata kelime hazinesi meydana getirmek üzere özellikle tasarımılandı. Dublin Core metadata kelime hazinesi her türdeki kaynağı tanımlamada evrensel niteliklerden genel bir set tesbit etmek için uzun yıllar süren katılımcı bir araştırmanın sonucudur.

Yukarıda Tek Biçim Kaynak Belirtecinden bahsetmiştik bu konuya tekrar geri dönecek olursak:

İnternet tanımlayıcılarında gelişmeler:

“Kullanılmakta olan bibliyografik kaynak tanımlayıcılardan ISBN, ISSN, SICI (Serial Issue and Contribution Identifiers), Library of Congress Control Numbers ve SUDOC numaraları tüm bu tanımlayıcılar URL’in kullandığı belli bir teknolojiye gereksinim duymazlar. The Internet Engineering Task Force (IETF) internet için gerekli teknolojik altyapıyı tanımlamada standart bir oluşumdur. 1992’de uzaktan erişimli bilgilere ulaşımında karşılaşılan sorunlara çözüm getirmek amacıyla Tekbiçim Kaynak Belirteci (URI-Uniform Resource Identifier) üzerine bir çalışma grubu oluşturuldu. Bu grup Tek Biçim Kaynak Numarası (URN-Uniform Resource Name) ile kaynakların tanımlanmasına izin veren ve kalıcı bir tanımlayıcı olan model geliştirdi.(3)”

“Çevrimiçi kütüphane kataloglarında kütüphanede olmayan ve fakat başka kütüphanelerden ve bilgi merkezlerinden İnternet aracılığıyla (telnet, www, gibi) erişilebilen kaynakların varlığı da belirtilmekte ve gerektiğinde bu belgelere (Marc’ta yer alan 856 alanı kullanılarak)

erişim sağlanabilmektedir. Olmayan bilgilere erişim sağlanması beraberinde bazı sorunlar da getirmektedir. Bu bilgilerin adresleri değiştiğinde, söz konusu değişikliğin bu bilgilere uzaktan erişim sağlayan çevrimiçi katalogta nasıl gerçekleştirileceği henüz bilinmemektedir. URL(Tek Biçim Kaynak Buldurucu), URN ve URI konusundaki çalışmalar bu durumu daha anlaşılır kılacaktır.(4)”

Metadata taramayı nasıl etkiler?

En büyük engellerden biri doğru terminoloji ile bilgiyi bulmaktır. Standart hale getirilmiş konu başlıkları listesi, büyük sözlükler ve alanlı tarama bu probleme şifa vermek üzere yaratıldı. Eğer tüm dokümanlar aynı alanları taşır ve aynı kontrollü kelime hazineleride kullanılırsa o zaman taramayı geliştirmek mümkün olacaktır.

Başka bir metadata örneği ise

MODS Metadata Object Description Schema:

The Library of Congress' Network Development and MARC Standards Office tarafından kütüphane uygulamalarında kullanılmak üzere geliştirilen bibliyografik element seti.Orjinal kaynakta tanımlanan Marc21 kayıtlarından seçilmiş veriyi alarak XML formatında taşımayı amaçlar. Marc21 bibliyografik formatında kullanılan sayısal tag alanları yerine dil bazlı taglar kullanılmış. Elektronik Kaynaklar için XML formatında tanımlanmış bir metadata örneği de denilebilir.MARC kayıtlarını XML formatında gösterebilme olanağı sağlıyor. MODS'un Dublin Core'dan daha geniş bir element setine sahip olması, Marc formatından daha basit ve kütüphaneler için çok daha kolay kullanımlı oluşu kullanım avantajları arasında gösteriliyor.(8)

Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi <http://www.loc.gov/standards/mods/> adresinden alınabilir.

Elektronik kaynakların kataloglanmasında kullanılan başka bir sistem ise “CORC”

CORC nedir?

OCLC Cooperative Online Resource Catalog (CORC) servisi bibliyografik kayıtlar için bir metadata oluşturma sistemidir. Yerel ve Web tabanlı olarak hangi elektronik kaynaklarının kataloglanacağını seçiyorsunuz. CORC elektronik kaynaklara tam ulaşımında kullanıcılara kolaylık sağlar, yardımcı olur.

Kısaca, CORC kütüphaneler ve onun kullanıcıları için Web'in değerini artırır ve elektronik kaynakların tarifinde, seçiminde ve organizasyonunda ihtiyaç duyulan araçları size verir. CORC otomatik araç kiti Web hızında kataloglamaya izin verir. URL adresi yazıldığında kaynak hakkında temel bilgiyi toplar ve CORC Marc veya Dublin Core olarak formatlar. O sizin seçiminize kalmış, hızlı ve kolaydır. Kongre Kütüphanesi'nin otorite dosyalarına ulaşımında link ile size isimler ve konu başlıklarını düzeltmek için doğrulama imkanı verir.

CORC otomatik olarak:

- ◆ Kayıt yaratmada
- ◆ Otorite kontrolde
- ◆ Konu başlıklarını tayin etmede destek sağlar.

CORC'u kullanarak:

- ◆ Marc ve Dublin Core formatında elektronik kaynakları kataloglama,
- ◆ Kayıtlarda URL'leri muhafaza etmek,
- ◆ Otorite kontrolünü sağlamak,
- ◆ Pathfinders yaratma ve edit etmek mümkündür.

Veritabanının kapsamı:

- ◆ CORC Resource Catalog (elektronik kaynaklar için kayıtlar)
- ◆ WorldCat (CORC'dan erişilebilir)

- ◆ CORC Pathfinder Database
- ◆ CORC Otorite dosyası
- ◆ WebDewey

<http://www.oclc.org/corc>

<http://www.oclc.org/connexion>

Kaynakça:

*Cataloging Internet Resources Using MARC21 and AACR2. OCLC Institute's Online Library Learning Series'in düzenlediği Online course'dan alıntılar, 2001.

(1) Mehmet Emin Küçük ve Umut Al, "Metadata" Kütüphanecilikte Yeni Gelişmeler, Kavramlar, Olgular... 37. Kütüphane Haftası Bildirileri, 26 Mart - 1 Nisan 2001, Ankara içinde (75-82). Yay. hazl. Ali Can, M. Tayfun Gülle, Oya Gürdal, Erol Yılmaz. Ankara: TKD, 2002.

(2) Yaşar Tonta, "Bilgi erişim sorunları ve Internet" Ed. Ali Can, M. Tayfun Gülle, Oya Gürdal ve Erol Yılmaz. Kütüphanecilikte Yeni Gelişmeler, Kavramlar, Olgular...37. Kütüphane Haftası Bildirileri 26 Mart-01 Nisan 2001 içinde (52-62) Ankara: TKD, 2002.

(3) Uniform Resource Identifiers and Online Serials /Leslie Daigle, Ron Daniel Jr., Cecilia Preston. E-Serials: Publishers, Libraries, Users and standards, Wayne Jones editor, p.329-

(4) Yaşar Tonta, Internet, elektronik kütüphaneler ve bilgi erişim. Türk Kütüphaneciliği 10(3):215-230, Eylül 1996.

(5) Les Hawkins, Serials Published on the World Wide Web: Cataloging Problems and Decisions. E-Serials: Publishers, Libraries, Users and standards, Wayne Jones editor, p.123-145

(6) Cindy Stewart Kaag, Collection Development for Online Serials: Who Needs to Do What, and Why, and When. E-Serials: Publishers, Libraries, Users and standards, Wayne Jones editor, p.107-122

(7) Kamil Çömlekçi, Elektronik kaynakların kataloglanması MARC

*CONSER Cataloging Manual Module 31. Remote Access Electronic Serials (Online Serials) by Melissa Beck, University of California with the assistance of Bill Anderson, Les Hawkins and Regina Reynolds, Library of Congress

*Draft Interim Guidelines for Cataloging Electronic Resources

http://www.loc.gov/catdir/cpso/dcmb19_4.html

*<http://www.loc.gov/standards/mods/>

(8)Kamil Çömlekçi, "Marc, Mar21, MODS" adlı sunumu

* <http://dublincore.org>

<http://www.ukoln.ac.uk/cgi-bin/dcdot.pl>

UKOLN:The UK Office for Library and Information Networking, University of Bath, UK.